

Εκτίμηση της Προθυμίας Πληρωμής των Κατοίκων του Μετσόβου για τη Διατήρηση της Παραδοσιακής Αρχιτεκτονικής του Οικισμού

Κ. Τολίδης, Μηχανικός Περιβάλλοντος, Msc, Υπ. Δρ. Α.Π.Θ.
Στ. Γιαννακοπούλου, Αρχιτέκτων Μηχανικός, Msc, Υπ. Δρ. Ε.Μ.Π.
Δ. Δαμίγος, Επίκουρος Καθηγητής Ε.Μ.Π.

Περίληψη

Στην εργασία αυτή παρουσιάζονται τα αποτελέσματα από έρευνα πεδίου που διεξήχθη στα νοικοκυριά του Μετσόβου, ενός από τους σημαντικότερους ορεινούς οικισμούς της χώρας. Βασικός στόχος της εργασίας είναι να αναδειχθεί ο διακριτός ρόλος της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής του οικισμού, ως πολιτισμικού αγαθού, στο υφιστάμενο μοντέλο ανάπτυξης της περιοχής. Ειδικότερο στόχο αποτέλεσε η εκτίμηση της οικονομικής αξίας της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής του οικισμού, υπό το πρίσμα του θεωρητικού υπόβαθρου και των αναλυτικών τεχνικών του επιστημονικού κλάδου της περιβαλλοντικής οικονομίας.

Στο πλαίσιο της έρευνας χρησιμοποιήθηκε η Μέθοδος της Υποθετικής ή Εξαρτημένης Αξιολόγησης (Contingent Valuation Method - CVM). Η μέθοδος αυτή βασίζεται στην κατασκευή μιας υποθετικής αγοράς, μέσω της οποίας επιδιώκεται να υπολογιστεί η διάθεση του ερωτώμενου να πληρώσει ή να αποζημιωθεί (Willingness To Pay – WTP or Willingness To Accept – WTA) για τις μεταβολές στην παρεχόμενη ποιότητα ή/και ποσότητα μη εμπορεύσιμων αγαθών και υπηρεσιών με χρήση κατάλληλα δομημένων ερωτηματολογίων.

Πιο συγκεκριμένα, η οικονομική αποτίμηση της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής υπολογίστηκε βάσει της προθυμίας των νοικοκυριών του Μετσόβου να καταβάλλουν, σε ετήσια βάση, μια εθελοντική εισφορά σε ένα φορέα, οποίος θα έχει ως αντικείμενο τη διατήρηση της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής του οικισμού. Για την επίτευξη του παραπάνω σκοπού, συγκεντρώθηκαν με προσωπική συνέντευξη 263 ερωτηματολόγια από το σύνολο του οικισμού σε διάστημα 2 μηνών (Ιούνιος – Ιούλιος 2009).

Αν και η έρευνα εστιάζει στην εκτίμηση της προθυμίας πληρωμής των κατοίκων του οικισμού για τη διατήρηση της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής, οι ερωτώμενοι κλήθηκαν να εκφράσουν και γενικότερες απόψεις σε θέματα που άπτονται της φυσιογνωμίας του οικισμού, όπως ο βαθμός και τα στοιχεία αλλοίωσης του παραδοσιακού χαρακτήρα του Μετσόβου, η αποτελεσματικότητα του θεσμικού πλαισίου προστασίας του οικισμού, τα προβλήματα που δημιουργούνται από τους περιοριστικούς όρους δόμησης, κ.ά.

Από τα αποτελέσματα της έρευνας αποδεικνύεται ότι η παραδοσιακή αρχιτεκτονική ενέχει μια σημαντική οικονομική αξία, η οποία αποτυπώνεται στην εθελοντική πληρωμή των νοικοκυριών. Επιπλέον, αναδεικνύεται ο ρόλος και η βαρύτητα δημογραφικών και άλλων παραμέτρων στη διαμόρφωση της προθυμίας πληρωμής, μέσα από τη χρήση γραμμικών και λογιστικών μοντέλων παλινδρόμησης. Τέλος, προκύπτουν ορισμένα πολύ ενδιαφέροντα συμπεράσματα, όσον αφορά γενικότερα στο χαρακτήρα και τη σημασία της διατήρησης της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής.

1. Εισαγωγή

Η αξία της πολιτιστικής κληρονομιάς αναγνωρίζεται στην παρ. 1 του άρθρου 24 του Συντάγματος της Ελλάδας, στην οποία αναφέρεται ότι: «*Η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος αποτελεί υποχρέωση του Κράτους και δικαίωμα του κάθε πολίτη...*». Ο όρος πολιτιστικό περιβάλλον περιλαμβάνει την πολιτιστική κληρονομιά, τη μνημειακή και την παραδοσιακή αρχιτεκτονική και τα οικιστικά πολιτιστικά αγαθά. Οι πολιτιστικοί πόροι μιας περιοχής, συνεπώς, αφορούν στα γενικότερα χαρακτηριστικά της και συνδέονται με τα τοπία, τις πολιτιστικές δομές του παρελθόντος ή του παρόντος και με τον

οικιστικό πλούτο που έχει πολιτιστική ή ιστορική σημασία, ευαισθησία ή βαθμό σπανιότητας. Για παράδειγμα, ιστορικά κέντρα πόλεων, μνημεία αλλά και παραδοσιακοί οικισμοί με ιδιαίτερη αρχιτεκτονική, στο σύνολό τους, αντιπροσωπεύουν πολιτιστικούς πόρους υψηλής αξίας και θεωρούνται αγαθά του πολιτισμικού περιβάλλοντος.

Όσον αφορά στους παραδοσιακούς οικισμούς ειδικότερα, τα ιδιωτικά και δημόσια κτήρια, οι πλατείες, οι δρόμοι, τα μονοπάτια και ένα πλήθος τεχνολογικών κτισμάτων και κατασκευών όπως οι μύλοι, οι νεροτριβές, τα νεροπρίονα, κ.λπ., εντάσσονται συνολικά στην παραδοσιακή αρχιτεκτονική και η φυσιογνωμία τους αποτελεί κύριο στοιχείο της πολιτιστικής κληρονομιάς του οικισμού (Στεφάνου, 2004). Σήμερα θεωρείται δεδομένο ότι η ιστορική και πολιτιστική φυσιογνωμία μιας περιοχής, όπως αυτή καταγράφεται στα μνημεία της, στους πολιτιστικούς της χώρους, στις πολιτισμικές της δραστηριότητες και εκδηλώσεις, στη συλλογική της μνήμη, μπορούν να αποτελέσουν πολύτιμους και μοναδικούς πόρους ικανούς να τροχοδρομήσουν εναλλακτικές μορφές τοπικής ανάπτυξης. Η σημασία των πόρων αυτών είναι τόση και οι δυνατότητες δημιουργίας νέων θέσεων απασχόλησης τέτοιες που πολλοί μελετητές αναφέρονται στην ανάδυση μιας νέας βιομηχανίας, ήτοι της «πολιτιστικής βιομηχανίας» (cultural industries) (Kunzmann, 1989).

Οι παρατηρήσεις αυτές αποκτούν επιπλέον σημασία για τις ορεινές περιοχές, αφού για αρκετές δεκαετίες η γεωγραφική τους απομόνωση συνέβαλε στη διατήρηση του παραδοσιακού τους χαρακτήρα και προστάτευσε σε σημαντικό βαθμό το φυσικό τους περιβάλλον. Τα τελευταία χρόνια, ωστόσο, οι κάτοικοι των σύγχρονων μεγαλουπόλεων ανακαλύπτουν εκ νέου τις ομορφιές του ορεινού τοπίου, με αποτέλεσμα τη δημιουργία ενός ρεύματος μαζικού τουρισμού προς τις περιοχές αυτές. Ειδικά ο αρχιτεκτονικός πλούτος, ως οικιστικό σύνολο, αποτελεί σοβαρό συγκριτικό πλεονέκτημα των ορεινών περιοχών, πάνω στο οποίο μπορεί να στηριχθεί η προβολή της φυσιογνωμίας της περιοχής, η προσέλκυση επισκεπτών και η ανάπτυξη εναλλακτικών οικονομικών δραστηριοτήτων (Γιαννακοπούλου, 2008). Από την άλλη πλευρά, ωστόσο, οι ορεινές κοινότητες υφίστανται σημαντικές πιέσεις λόγω των άναρχων αναπτυξιακών συνθηκών, οι οποίες οδηγούν σε αλλοίωση ή ακόμη και σε απώλεια των ιδιαίτερων στοιχείων τους και θέτουν σε κίνδυνο την ίδια τους την ύπαρξη. Η καταστροφή αυτή δεν είναι αποτέλεσμα μόνο της εγκατάλειψης αλλά και των διαφόρων τρόπων παρέμβασης για μια δήθεν εξέλιξη ή μια κακώς εννοούμενη εφαρμοζόμενη προστασία (Στεφάνου, 2004).

Αν και το πρόβλημα είναι πολύπλευρο και πολυδιάστατο, μία από τις συνιστώσες του σχετίζεται με την υποτίμηση της πραγματικής αξίας της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής, η οποία, όπως και πολλά άλλα κοινωνικά και περιβαλλοντικά αγαθά, ενέχει χαρακτήρα δημοσίου αγαθού και δεν έχει αγοραία τιμή, τουλάχιστον με την έννοια που έχουν τα οικονομικά αγαθά. Για το λόγο αυτό, στην αντιστροφή της συγκεκριμένης κατάστασης θα μπορούσε να συμβάλει η αποτίμηση της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής, σε οικονομικούς όρους, με την εφαρμογή κατάλληλων μεθόδων της περιβαλλοντικής οικονομίας. Ο κλάδος αυτός έχει ως αντικείμενο τη μελέτη περιβαλλοντικών προβλημάτων, υπό το πρίσμα και τις αναλυτικές τεχνικές των Οικονομικών της Ευημερίας.

Στη βάση των παραπάνω, πυρήνα της εργασίας αποτελεί η εκτίμηση της οικονομικής αξίας της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής του οικισμού του Μετσόβου του Ν. Ιωαννίνων, με στόχο την ανάδειξη του διακριτού ρόλου της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής του οικισμού, ως πολιτισμικού αγαθού, στο υφιστάμενο μοντέλο ανάπτυξης της ευρύτερης περιοχής. Τα αποτελέσματα της έρευνας αναδεικνύουν τη λανθάνουσα αξία της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής και προσφέρουν μια ισχυρή επιχειρηματολογία για τη λήψη περαιτέρω μέτρων προστασίας της. Αν και αναφέρονται σε μια συγκεκριμένη περίπτωση, τα συμπεράσματα της έρευνας ενδιαφέρουν το σύνολο του ελληνικού χώρου και κυρίως τις τοπικές κοινωνίες των ορεινών περιοχών.

2. Η οικονομική αξία των πολιτιστικών αγαθών

Τα οικονομικά του περιβάλλοντος είναι ο επιστημονικός κλάδος, ο οποίος έχει ως αντικείμενο τη μελέτη περιβαλλοντικών προβλημάτων, υπό το πρίσμα και τις αναλυτικές τεχνικές της οικονομίας (Field, 1994). Ο εν λόγω κλάδος των οικονομικών έχει διατρέξει μια παράλληλη πορεία με τη γενικότερη οικονομική θεωρία τουλάχιστον από τον 18^ο αιώνα, καθώς όλοι οι μεγάλοι κλασικοί οικονομολόγοι έχουν εκφράσει, άμεσα ή έμμεσα, απόψεις, σχετικά με τη διαχείριση των αγαθών και των υπηρεσιών του περιβάλλοντος.

Η περιβαλλοντική οικονομία στηρίζεται στην υπόθεση ότι όλες οι λειτουργίες που παρέχονται από το φυσικό περιβάλλον έχουν μια οικονομική αξία, η οποία θα ήταν έκδηλη εάν οι λειτουργίες ήταν ενταγμένες σε μια πραγματική αγορά (Cropper & Oates, 1992, Tietenberg, 1992, Field, 1994, Turner et al., 1994). Οι παράγοντες που κατέχουν καθοριστικό ρόλο στην ανεπάρκεια των μηχανισμών αγοράς σε σχέση με τα περιβαλλοντικά και άλλα δημόσια αγαθά είναι το πρόβλημα της ιδιοκτησίας των κοινών αγαθών και η διαφορά μεταξύ αξίας και τιμής (Cropper & Oates, 1992, Tietenberg, 1992, Turner et al., 1994).

Η απουσία δικαιωμάτων ιδιοκτησίας στα περιβαλλοντικά και σε άλλα δημόσια αγαθά και η ταύτιση της αξίας ενός αγαθού με την τιμή του έχουν ως αποτέλεσμα τη μη αποτελεσματική λειτουργία της αγοράς λόγω δημιουργίας εξωτερικών οικονομιών. Οι στρεβλώσεις αυτές είναι από τους σημαντικότερους λόγους για τους οποίους διαφέρει το ιδιωτικό από το κοινωνικό κόστος κι έχουν ως αποτέλεσμα τη μη ορθολογική διαχείριση των πόρων και, τελικά, την υιοθέτηση μη βέλτιστων κοινωνικά λύσεων.

Στην αντιστροφή αυτής της κατάστασης θα μπορούσε να συμβάλει η προσέγγιση των περιβαλλοντικών και άλλων δημόσιων αγαθών από μια οικονομική οπτική γωνία, γεγονός που προϋποθέτει την αποτίμηση των αγαθών και υπηρεσιών του περιβάλλοντος σε χρηματικές μονάδες. Σε αυτή την κατεύθυνση, αξιοποιούνται εξειδικευμένες μέθοδοι της Περιβαλλοντικής Οικονομίας, με την εφαρμογή των οποίων καθίσταται εφικτή η «διόρθωση» των τιμών της αγοράς (ιδιωτικά κόστη και οφέλη), έτσι ώστε αυτές να αντικατοπτρίζουν το πραγματικό κόστος που δημιουργεί μια παραγωγική διαδικασία στην κοινωνία.

Εδώ και μια 20ετία έχει αναγνωρισθεί η ιδιαίτερη συμβολή των οικονομικών του περιβάλλοντος στην ανάλυση και ερμηνεία των επιπτώσεων σε αυτό, από τις συνοδευόμενες ανθρώπινες δραστηριότητες. Ειδικά την τελευταία δεκαετία, μάλιστα, η οικονομική διάσταση των περιβαλλοντικών ζητημάτων αναδεικνύεται έντονα μέσα από διάφορες Ευρωπαϊκές Οδηγίες (π.χ. Οδηγία 96/61/EK σχετικά με την ολοκληρωμένη πρόληψη και έλεγχο της ρύπανσης, Οδηγία 2000/60/EK για τη θέσπιση πολιτικής στη διαχείριση υδάτινων πόρων, Οδηγία 2004/35/EK για την περιβαλλοντική ευθύνη όσον αφορά στην πρόληψη και αποκατάσταση των περιβαλλοντικών ζημιών, κ.ά.) αλλά και από το πλαίσιο λήψης αποφάσεων σε ζητήματα πολιτικής, νομοθεσίας, κ.ά. (Δαμίγος, 2007).

Τα πολιτιστικά αγαθά παρουσιάζουν, από την οπτική γωνία της οικονομίας, σημαντικές ομοιότητες με τα περιβαλλοντικά αγαθά δεδομένου ότι και αυτά είναι ως επί το πλείστον δημόσια και μη εμπορεύσιμα (αν και υπάρχουν συγκεκριμένες κατηγορίες που εξαιρούνται, όπως π.χ. έργα τέχνης που φιλοξενούνται σε μουσεία ή ανήκουν σε ιδιώτες). Συνεπώς, θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν τα οικονομικά «εργαλεία» της περιβαλλοντικής οικονομίας προκειμένου να αναδειχθεί η αξία των πολιτιστικών πόρων σε χρηματικούς όρους και να διευκολυνθεί η χάραξη μιας αποτελεσματικότερης πολιτικής για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς.

Η βασική ιδέα για την αποτίμηση της αξίας μη αγοραίων αγαθών, στηρίζεται στις προτιμήσεις των ατόμων (ή των νοικοκυριών) ως προς το εξεταζόμενο αγαθό, σε σχέση με τη διάθεσή τους να πληρώσουν (Willingness To Pay - WTP) προκειμένου να προστατεύσουν το αγαθό ή να αποζημιωθούν (Willingness To Accept - WTA) προκειμένου να αποδεχτούν την απώλειά του. Η προθυμία πληρωμής (ή αποζημίωσης, αντίστοιχα) εξαρτάται από την ολική

οικονομική αξία που ενέχει το εξεταζόμενο αγαθό, η οποία μπορεί να διακριθεί στις λεγόμενες 'αξίες χρήσης' και 'αξίες μη-χρήσης'.

Η αξία χρήσης (*use value*) ενός αγαθού αφορά στην οικονομική αξία, που προκύπτει από την άμεση χρήση του αγαθού (π.χ. η πληρωμή εισιτηρίου για την επίσκεψη ενός αρχαιολογικού χώρου) ή την έμμεση χρήση του (π.χ. η προσέλκυση τουριστών σε έναν παραδοσιακό οικισμό). Η αξία μη-χρήσης (*non-use value*) ενός αγαθού αφορά στο οικονομικό μέγεθος, το οποίο περιλαμβάνει τις ακόλουθες κατηγορίες αξιών (Coller & Harrison, 1995):

- την αξία επιλογής (*option value*), η οποία εκφράζει την προθυμία ενός ατόμου να διαθέσει ένα χρηματικό ποσό για να διατηρήσει ένα αγαθό, για το ενδεχόμενο μιας μελλοντικής χρήσης του.
- την αξία κληροδοτήματος (*bequest value*), η οποία αναφέρεται στην προθυμία του ατόμου να καταβάλει ένα χρηματικό ποσό, προκειμένου να διατηρήσει ένα αγαθό προς όφελος των μελλοντικών γενεών.
- την αξία ύπαρξης (*existence value*), η οποία αντανακλά το ποσό που προτίθεται να καταβάλει κάποιος προκειμένου να προστατεύσει απλώς ένα αγαθό, χωρίς να προσβλέπει στη χρησιμοποίησή του.

Οι μέθοδοι περιβαλλοντικής αποτίμησης διακρίνονται σε μεθόδους αποκαλυπτόμενης (*revealed preference*) ή έμμεσης (*indirect*) προτίμησης και δεδηλωμένης (*stated preference*) ή άμεσης (*direct*) προτίμησης. Οι μέθοδοι αποκαλυπτόμενης προτίμησης διαχωρίζονται επίσης στις μεθόδους πραγματικών αγορών (*market-based methods*) και υποκατάστατων αγορών (*surrogate market methods*). Οι μέθοδοι διαφέρουν σημαντικά ως προς τα απαιτούμενα δεδομένα, την πολυπλοκότητα των υπολογισμών και τη μετρούμενη αξία του αγαθού, η οποία καθορίζει και την καταλληλότητα της μεθόδου σε συγκεκριμένες εφαρμογές. Για παράδειγμα, η μη χρηστική (*non-use*) αξία ενός αγαθού μπορεί να υπολογιστεί μόνο με άμεσες μεθόδους αποτίμησης. Επίσης, κάποιες μέθοδοι μπορούν να εφαρμοστούν μόνο *ex post*, ενώ άλλες εφαρμόζονται τόσο *ex post* όσο και *ex ante*.

Η αποτίμηση των πολιτιστικών αγαθών αποτελεί κεντρικό ζήτημα των πολιτικών που σχετίζονται με τη διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς και οι έρευνες αυτές αποτελούν ένα σημαντικό «εργαλείο» τόσο για τους φορείς άσκησης πολιτικής όσο και για τους διαχειριστές χώρων και τοποθεσιών πολιτιστικής κληρονομιάς. Στους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής τέτοιου είδους έρευνες παρέχουν ένα μέτρο του βαθμού συμφωνίας της πολιτικής με τις προσδοκίες του τοπικού πληθυσμού. Στους διαχειριστές των χώρων πολιτιστικής κληρονομιάς, οι έρευνες αυτές προσφέρουν καθοδήγηση σχετικά με την αξία που αποδίδεται από το ευρύτερο κοινό στις υπηρεσίες των χώρων πολιτιστικής κληρονομιάς και μπορούν να συμβάλουν στη διαμόρφωση της ασκούμενης τιμολογιακής πολιτικής. Ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια, η εκτίμηση της οικονομικής αξίας των πολιτισμικών αγαθών και υπηρεσιών έχει επιστήσει τη προσοχή αρκετών ερευνητών (ενδεικτικά αναφέρονται: Navrud & Ready, 2002, Noonan, 2003, Venkatachalam, 2004, Kaminski et al., 2007). Οι έρευνες αποτίμησης της αξίας πολιτισμικών αγαθών στοχεύουν συνήθως στην εκτίμηση της συνολικής οικονομικής αξίας, καθώς, όπως εύστοχα παρατηρεί ο Mazzanti (2002), η πολιτιστική κληρονομιά ενέχει σημαντικές αξίες μη-χρήσης. Για το λόγο αυτό, είναι ευρύτερα διαδεδομένες οι άμεσες μέθοδοι αποτίμησης, ήτοι η Μέθοδος Υποθετικής ή Εξαρτημένης Αξιολόγησης (*Contingent Valuation Method*) και τα Πειράματα Επιλογής (*Choice Experiment*).

3. Ο οικισμός του Μετσόβου

3.1. Γενικά

Το Μέτσοβο ιστορικά ήταν ο πιο αντιπροσωπευτικός οικισμός των χωριών της Κεντρικής Ηπειρωτικής Πίνδου. Αναφορές για την κατοίκηση της περιοχής γίνονται ήδη από τον 4^ο αι.

π.Χ. και μαρτυρούν την ύπαρξη λαών ποιμενικών που μιλούσαν ελληνικά (Χαρίσης, 1995). Σήμερα είναι ένας από τους πιο γνωστούς παραδοσιακούς οικισμούς της χώρας. Η φήμη του οφείλεται κυρίως στην ομορφιά του φυσικού και του δομημένου περιβάλλοντος του χωριού, στην ιδιαίτερη ανάπτυξη της υφαντικής τέχνης (μοναδικά στο είδος της διακόσμησης υφαντά), στα αξιόλογα τοπικά προϊόντα (τυρί, κρασί), αλλά και στους πολλούς εθνικούς ευεργέτες, οι οποίοι κατάγονται από το Μέτσοβο (Γ. Αβέρωφ, Μ. Τοσίτσας, Ν. Στουρνάρας). Ο οικισμός του Μετσόβου έχει χαρακτηριστεί ως παραδοσιακός, σύμφωνα με το Ειδικό Διάταγμα Προστασίας Οικισμού Μετσόβου (Π.Δ. 19-9-75, ΦΕΚ 214 Δ/1975) και το Γενικό Διάταγμα Παραδοσιακών Οικισμών (Π.Δ. 19-10/13-11-78, ΦΕΚ 594 Δ'/1978), με τα οποία θεσπίζονται ιδιαίτεροι όροι δόμησης και χρήσεις γης στον οικισμό. Σύμφωνα με την πιο πρόσφατη απογραφή της ΕΣΥΕ (2001), ο οικισμός αριθμεί περίπου 3000 μόνιμους κατοίκους.

Το Μέτσοβο βρίσκεται σε κομβική, γεωγραφικά, τοποθεσία, η οποία αποτελούσε στο παρελθόν το μοναδικό πέρασμα της Πίνδου και επομένως σημείο στάσης και ελέγχου. Υπήρξε το παλιότερο οικιστικό κέντρο της περιφέρειας και τόπος συναλλαγής των διερχομένων από Ανατολή και Δύση. Γεγονός που εξηγεί, εν μέρει, και τη μετέπειτα ανάπτυξή του, σε συνδυασμό με τα προνόμια (οικονομικές ευκολίες, πολιτικές ελευθερίες και διοικητική αυτονομία) που παραχωρήθηκαν στην περιοχή, την περίοδο της Τουρκοκρατίας. Το Μέτσοβο είναι χτισμένο σε πτωχιά και απότομη πλευρά που βλέπει ΝΑ, με κλίσεις που ξεπερνούν τις 45°. Έχει έκταση περίπου 35 εκτάρια και αναπτύσσεται περίκεντρα με μέγιστη ακτίνα περίπου 1000 m. (Χαρίσης, 1995). Το κέντρο του χωριού, όπου και η κύρια πλατεία του, βρίσκεται σε υψόμετρο 1150m. Αναφορικά με την κεντρική πλατεία, ο οικισμός διακρίνεται στο άνω και κάτω τμήμα, καθένα από τα οποία χωρίζεται σε επιμέρους ενότητες – γειτονίες, με χαρακτηριστικό στοιχείο αναφοράς την τοπική εκκλησία. Ο ιστός του χωριού ορίζεται από δύο κύριους δρόμους, κάθετους μεταξύ τους, με διευθύνσεις προς τα τέσσερα σημεία του ορίζοντα, που προεκτείνονται και έξω από τον οικισμό. Ένα πυκνό δίκτυο δευτερευόντων και μικρότερου πλάτους δρόμων εξυπηρετεί τις λειτουργικές ανάγκες του οικισμού. Η χάραξη των δρόμων και των μονοπατιών ακολουθεί τη φυσική κλίση του εδάφους, συνδέοντας τις διάφορες γειτονίες μεταξύ τους αλλά και με τους κύριους οδικούς άξονες του οικισμού. Το κέντρο – αγορά του Μετσόβου, το οποίο συγκεντρώνει τις βασικές κοινωνικές, οικονομικές, εμπορικές και θρησκευτικές λειτουργίες του οικισμού, βρίσκεται στη διασταύρωση των βασικών δρόμων και κεντροβαρικά στον οικισμό. Δίπλα στην κεντρική πλατεία βρίσκεται η εκκλησία της Αγ. Παρασκευής, η σημαντικότερη του οικισμού, γνωστή για το αξιόλογο ξυλόγλυπτο τέμπλο της. Στις συνοικίες κύρια χρήση είναι η κατοικία, ενώ τελευταία αναπτύσσονται ορισμένες συνοδευτικές χρήσεις (εμπόριο, επαγγελματικές χρήσεις). Η εκκλησία και η βρύση αποτελούν επίσης χαρακτηριστικό των συνοικιών. Το Μέτσοβο είναι ένας εξαιρετικά πυκνοδομημένος οικισμός, και λόγω των περιορισμένων προσπελάσεων, κλειστός οικισμός. Η δόμηση εμφανίζεται περισσότερο πυκνή γύρω από το κέντρο του οικισμού και πιο αραιή προς την περιφέρειά του. Η δομή του οικισμού και η κατανομή των χρήσεων μέσα σ' αυτόν αποτελούν τη χωρική έκφραση συγκεκριμένων αναγκών της παραδοσιακής κοινωνίας, συνθέτοντας ένα άρτιο και ισορροπημένο οικιστικό σύνολο. Στο πέρασμα από την παραδοσιακή στη σύγχρονη κοινωνία, παρατηρείται εξέλιξη σε επιμέρους αρχιτεκτονικά χαρακτηριστικά του οικισμού, με εμφανή, σε μεγάλο βαθμό, αλλοίωση του τοπικού χαρακτήρα.

3.2 Παραδοσιακή και σύγχρονη αρχιτεκτονική στο Μέτσοβο

Τα υλικά δόμησης και οι κατασκευαστικές τεχνικές στο Μέτσοβο, εμφανίζουν τα γενικά χαρακτηριστικά της Ηπειρώτικης αρχιτεκτονικής, με τοπικές ιδιαιτερότητες. Τα κύρια υλικά δόμησης είναι τα φυσικά υλικά της περιοχής: η γκριζοκαφετιά ή γκριζοπράσινη πέτρα για τις τοιχοποιίες, οι γκριζοπράσινες σχιστολιθικές πλάκες για τις επικαλύψεις και δαπεδοστρώσεις

και το ξύλο της οξιάς, του ρόμπολου και της πεύκης για τις ξυλοκατασκευές. Στο Μέτσοβο απαντούμε δύο τύπους σπιτιών, το τρίχωρο πλατυμέτωπο - λαϊκό, και το τετράχωρο - αρχοντικό, πέρα από τη μονόχωρη καλύβα που χρησιμοποιείται ως χώρος διαμονής στους τόπους σταβλισμού των κοπαδιών. Οι καλύβες σε σχήμα ορθογώνιο, στέγη δίρριχτη ή τετράρριχτη και τζάκι-εστία στο κέντρο, κατασκευάζονταν από σκελετό με βέργες οξιάς και καλύπτονταν με άχυρα. Πέρα από τους δύο τύπους του τρίχωρου και τετράχωρου, βιβλιογραφικά αναφέρεται και ο τύπος του δίχωρου στενομέτωπου, του οποίου δεν είναι γνωστή η λειτουργική διάρθρωση, αλλά ήταν λίθινο με στέγη από χόρτα ή πιθανότατα πλακοσκεπή τετράρριχτη. Ο τύπος του τρίχωρου σπιτιού είναι διώροφος με χώρους διαμονής στον όροφο και βοηθητικά στο υπόγειο, όπως στάβλο, κελάρι και άλλα (Χαρίσης, 1995).

Το ισχύον Π.Δ. προστασίας του οικισμού του Μετσόβου, με τους όρους και περιορισμούς που θέτει ως προς τη δόμηση, αυξάνει το κόστος κατασκευής κατοικίας στο Μέτσοβο, σε σύγκριση με το κόστος του συμβατικού τύπου. Οι δύο βασικοί λόγοι είναι οι παρακάτω:

1. Επιπλέον κόστος κατασκευής, εξαιτίας της χρήσης των δύο βασικών και απαραίτητων νομοθετικά υλικών, της πέτρας και του ξύλου και ταυτόχρονα η απουσία επιδοτήσεων-επιχορηγήσεων.
2. Περιορισμένη πρόσβαση στο χώρο κατασκευής, των μεταφορικών μέσων και μηχανημάτων του έργου, εξαιτίας της στενότητας που παρουσιάζει το οδικό δίκτυο, σχεδόν στο 70% του οικισμού. Αποτέλεσμα, το κόστος μεταφοράς να είναι αυξημένο και να προσμετρείται, από τους εργολάβους, στο τιμολόγιο κατασκευής της Μετσοβίτικης κατοικίας.

Για τις ανάγκες της παρούσας έρευνας, συγκεντρώθηκαν στοιχεία τιμολόγησης από μελετητές και επαγγελματίες στο χώρο της οικοδομικής κατασκευής στο Μέτσοβο. Σύμφωνα με αυτά, το μέσο επιπλέον κόστος κατασκευής κατοικίας στο Μέτσοβο έναντι μιας συμβατικής, εξαιτίας του νόμου, ανέρχεται σε 25-30%. Συγκεκριμένα, το κόστος της πέτρας για επένδυση λιθοδομής στην εξωτερική τοιχοποιία, ανέρχεται, μεικτά, σε 110 €/m² τοίχου. Το ξύλο, ως το δεύτερο επιπλέον υλικό κατασκευής, κοστολογείται στο Μέτσοβο σε 15 €/τρέχον μέτρο, ενώ τα ξύλινα κουφώματα με συνήθεις διαστάσεις 0,90x1,45 m ή 0,80x1,20 m κοστολογούνται σε 450 €/m². Δεδομένης και της περιορισμένης προσπελασιμότητας που παρουσιάζει ο οικισμός, όντας παραδοσιακός, το μέσο συνολικό μεικτό κόστος κατασκευής της κατοικίας στο Μέτσοβο, ανέρχεται σε 1.300 €/m², ενώ προς χάριν συγκρίσεως, αναφέρεται ότι, στα Ιωάννινα το κόστος κατασκευής συμβατικού τύπου κατοικίας ανέρχεται σε 1.000 €/m².

Κατόπιν σχετικής διερεύνησης, αναφορικά με την προέλευση των υλικών δόμησης, διαπιστώθηκε ότι αυτά είναι κυρίως εντόπια. Η πέτρα παλαιότερα, προερχόταν από λατομείο στην περιοχή «Γκρίζο» Μετσόβου, το οποίο και σταμάτησε τις δραστηριότητες του, λόγω έλλειψης άδειας. Σήμερα, η πέτρα που χρησιμοποιείται για την επένδυση της εξωτερικής τοιχοποιίας, προέρχεται από τα αντίστοιχα λατομεία στο χωριό Μηλιά, Βορειοανατολικά του Μετσόβου και στο χωριό Δεμάτι Νοτιοδυτικά. Το πλεονέκτημα που είχε η πέτρα της περιοχής «Γκρίζου» αφορά στην σκληρότητα της, που την καθιστούσε εξαιρετικά ανθεκτική στο χρόνο, αλλά ταυτόχρονα μειονεκτούσε ως προς τη πέτρα που χρησιμοποιείται σήμερα, η οποία λόγω της μορφολογίας της σμιλεύεται πιο εύκολα.

Η πλάκα που χρησιμοποιείται, σπάνια, για την επικάλυψη των στεγών παλαιότερα προερχόταν από λατομείο στη θέση Πολιτισίς του Δ.Δ. Χρυσοβίτσας, που βρίσκεται Δυτικά του Μετσόβου. Σήμερα, οι πλάκες που επικαλύπτουν τις λιγιστές στέγες των νεόδμητων οικοδομών του Μετσόβου, είναι Αλβανικής προέλευσης και σύμφωνα με τους ντόπιους τεχνίτες, χαμηλής ποιότητας και επιρρεπείς στις αλλοιώσεις λόγω του κλίματος της περιοχής. Η χρήση της πλάκας περιορίστηκε σημαντικά, αφενός λόγω του κόστους του υλικού και

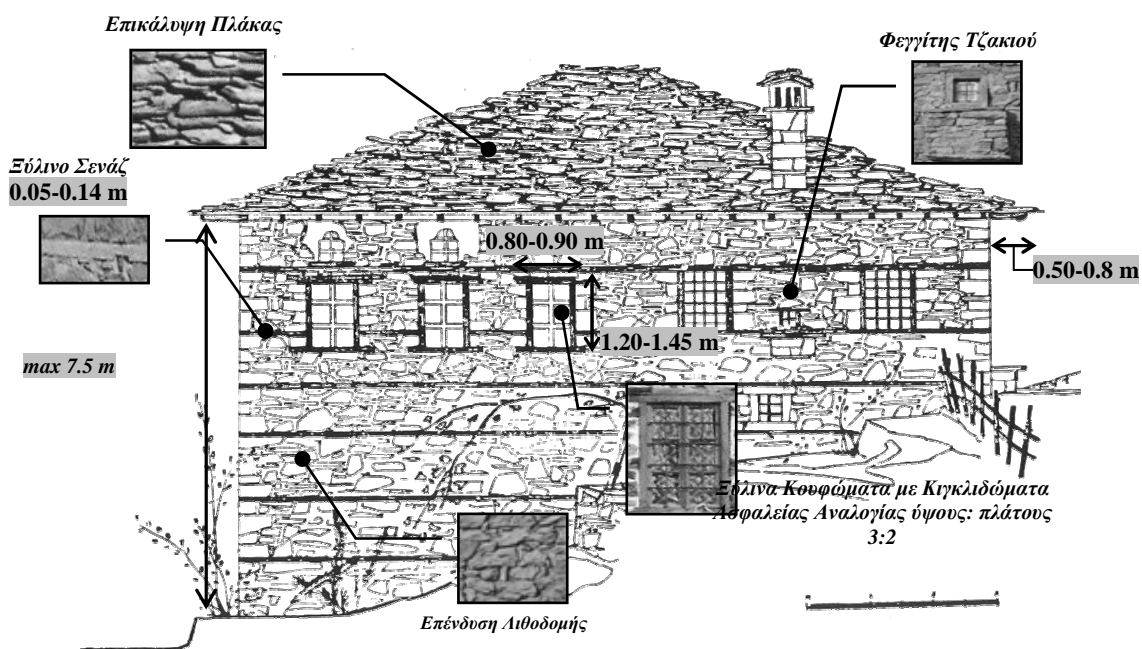
αφετέρου, λόγω των υψηλών φορτίων που δέχεται ο φέρων οργανισμός της οικοδομής από τη στέγη, γεγονός που επιβάλλει και ανάλογη ενίσχυση για στατική και αντισεισμική επάρκεια. Έτσι, σήμερα ως υλικό, χρησιμοποιείται κυρίως το γνωστό αργιλικό κεραμίδι.

Το Μέτσοβο κηρύχθηκε παραδοσιακός οικισμός με Π.Δ. το 1975 και το 1978, οπότε και άρχισαν να εφαρμόζονται ιδιαίτεροι όροι δόμησης στην περιοχή. Ωστόσο, οι παραδοσιακές τεχνικές κατασκευής άρχισαν να εγκαταλείπονται αρκετά χρόνια νωρίτερα. Αν και δεν μπορούμε με ακρίβεια να προσδιορίσουμε το πότε (αρκετά σπίτια φαίνεται να χρησιμοποιούσαν τις παραδοσιακές τεχνικές κατασκευής μέχρι το 1950) είναι προφανές ότι η χρήση σύγχρονων υλικών είχε ήδη αρχίσει πριν το 1975. Επομένως, μπορούμε να υποθέσουμε ότι για 10 – 15 χρόνια περίπου υπήρχε οικοδομική δραστηριότητα, στον οικισμό, η οποία δεν υπάγονταν στο σχετικό διάταγμα προστασίας. Αυτό οδήγησε σαφώς στην δημιουργία νέων αρχιτεκτονικών μορφών, για την κάλυψη των στεγαστικών αναγκών, οι οποίες προέκυπταν βάση του ισχύοντος Γ.Ο.Κ. Κι ενώ τέθηκαν περιορισμοί ως προς τα ύψη των κτιρίων και το είδος της επικάλυψης (υποχρεωτική στέγη), τα νέα κτίρια δεν διέφεραν, κατά τα άλλα, από τη γνωστή μορφή της ελληνικής κατοικίας που χαρακτηρίζει τη μαζική οικοδομική παραγωγή των δεκαετιών εκείνων. Σε μια προσπάθεια μιμητικής προσομοίωσης με τα τοπικά στοιχεία, ο πρώτος όροφος των κτιρίων επενδύεται στη συνέχεια με πέτρα. Ωστόσο, τα νέα αυτά κτίρια, με τα περιμετρικά, ενίοτε μπαλκόνια, τις ψευδο-επενδύσεις (συχνά κακής κατασκευής), τις επιπλέον (αυθαίρετες;) προσθήκες με αλουμίνιο, ξύλο, γυαλί ή άλλο υλικό, τη χρήση παράταιρων χρωμάτων και αμήχανων διακοσμητικών επεμβάσεων, όχι μόνο δεν ακολουθούν την τοπική παράδοση αλλά, πολύ περισσότερο, δεν υπακούουν σε συγκεκριμένες σχεδιαστικές αρχές ούτε σε κάποια κοινό αισθητικό κανόνα. Να σημειωθεί εδώ, ότι αυτής της μορφής η οικοδομική παραγωγή είναι η συνήθης στον ελληνικό χώρο και δη στον επαρχιακό. Κρίνεται όμως πιο «αυστηρά» δεδομένου ότι πραγματοποιείται μέσα σε έναν από τους σημαντικότερους ορεινούς παραδοσιακούς οικισμούς. Επιπλέον του τρόπου κατασκευής των νέων κτιρίων, πρέπει να προστεθεί μια ακόμη σημαντική αλλαγή, στην καθημερινότητα του οικισμού, σε σχέση με το παρελθόν. Η σταδιακή χρήση του αυτοκινήτου. Στα άλλοτε στενά πέτρινα καλντερίμια όπου κινούνταν μονάχα άνθρωποι και ζώα, άρχισε να εισβάλλει το αυτοκίνητο. Ένα μέσο με ολότελα διαφορετικές ανάγκες στο χώρο, το οποίο άρχισε να γίνεται απαραίτητο στη ζωή των κατοίκων. Νέες ανάγκες γεννήθηκαν. Φαρδύτεροι δρόμοι, χρήση ασφάλτου, χώροι στάθμευσης, κ.λπ. Η απουσία σχεδιασμού μοιραία οδήγησε σε μεμονωμένες και κατά περίπτωση, λύσεις. Διαπλάτυνση δρόμων όπου ήταν εφικτό, αλλαγή υλικών των δρόμων κατά περίπτωση, δημιουργία υπόγειων χώρων στάθμευσης, στάθμευση υπέργεια όπου υπάρχει δυνατότητα, κ.λπ. Η γενικότερη κοινωνική εξέλιξη δημιούργησε και νέα δεδομένα. Καφέ, μπαρ, ταβέρνες, εμπορικά καταστήματα, ξενοδοχεία και άλλες χρήσεις άρχισαν να αναπτύσσονται στον οικισμό, με νέες, επακόλουθα, χωρικές προεκτάσεις. Τα ισόγεια των κτιρίων προσαρμόστηκαν, μορφολογικά, για την κάλυψη των νέων χρήσεων, ενώ οι επιγραφές άρχισαν να εμφανίζονται στο χώρο. Και εδώ η απουσία σχεδιασμού και ελέγχου οδήγησε στην ευρεία χρήση επιγραφών διαφόρων σχημάτων, μεγεθών, υλικών, χρωμάτων και κυρίως επιλογών τοποθέτησής τους. Επιπλέον, συνέβαλε καθοριστικά στην χωρική εξέλιξη του οικισμού και η ανάπτυξη του τουρισμού. Η περιοχή προσέλκυε ανέκαθεν επισκέπτες, ωστόσο η βελτίωση του γύρω οδικού δικτύου αύξησε τα τελευταία χρόνια την τουριστική δραστηριότητα. Αποτέλεσμα, η αύξηση των ξενοδοχειακών μονάδων, η αύξηση της κίνησης οχημάτων μέσα στον οικισμό, η αύξηση των χώρων φαγητού και καταστημάτων τοπικών προϊόντων καθώς και η δημιουργία μαζικών αναγκών σε μικρά χρονικά διαστήματα (υπερκορεσμός τα Σαββατοκύριακα).

Η εικόνα που εμφανίζει σήμερα το Μέτσοβο είναι εξαιρετικά υποβαθμισμένη, σε ότι αφορά την παραδοσιακή του φυσιογνωμία, σε σχέση με το παρελθόν. Το Μέτσοβο είναι ένας ζωντανός οικισμός που διαρκώς εξελίσσεται. Αυτό καθιστά δυσκολότερη την προστασία και

την ανάδειξη στοιχείων του παρελθόντος, δεδομένων των αυξημένων νέων αναγκών και των τεχνολογικών αλλαγών. Απαιτείται όχι μόνο κατάλληλος σχεδιασμός και νομοθεσία, αλλά και αποτελεσματικός έλεγχος της εφαρμογής αυτών. Στην περίπτωση του Μετσόβου, κάτι τέτοιο δεν μοιάζει να έγινε, για μεγάλο χρονικό διάστημα, αλλά και σε ένα βαθμό δεν γίνεται ούτε σήμερα. Αποτέλεσμα είναι η προστασία να αφορά μεμονωμένα στοιχεία του οικισμού και όχι το σύνολο, ενώ η «φυσική» ροπή της εξέλιξης της εικόνας του οικισμού τείνει μάλλον προς την περαιτέρω υποβάθμιση παρά την βελτίωση. Φυσικά, υπάρχουν και οι εξαιρέσεις.

Ένα παράδειγμα αδυναμίας της νομοθεσίας να προστατεύσει αποτελεσματικά την τοπική φυσιογνωμία είναι το ακόλουθο. Η μελέτη της σχετικής νομοθεσίας προστασίας των παραδοσιακών οικισμών σε συνδυασμό με το Π.Δ. προστασίας του οικισμού του Μετσόβου οδήγησε σε ένα σημαντικό συμπέρασμα. Σύμφωνα με τον Γ.Ο.Κ. (βλ. άρθρο 9: Τρόπος Δόμησης-Θέση Κτιρίου), δεν απαγορεύεται η οικοδομή να εφάπτεται στα πλάγια και πίσω όρια του οικοπέδου. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα, σήμερα, οι στέγες των κτιρίων στο Μέτσοβο να μην προεξέχουν σύμφωνα με τα όσα ορίζει το συγκεκριμένο Π.Δ. (βλ. Εικ.1) και να παρατηρείται το φαινόμενο «κολοβής» στέγης, εξαιτίας της δόμησης στα όρια του οικοπέδου. Η πυκνή δόμηση και η απουσία μονοπατιών περιμετρικά των κατοικιών εξαιτίας αυτού του φαινομένου, έρχεται σε αντίθεση με τις παλαιότερες υιοθετημένες πρακτικές δόμησης στον οικισμό και εκτιμάται στην παρούσα εργασία, ότι αλλοιώνουν την παραδοσιακή του φυσιογνωμία.

Εικόνα 1. Χαρακτηριστικά Κατασκευαστικά Γνωρίσματα Μετσοβίτικης Κατοικίας
Photo1. Construction Details of a Traditional Dwelling in Metsovo

Η παραδοσιακή αρχιτεκτονική του Μετσόβου αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα και αξιολογότερα χαρακτηριστικά του και εξαιρετικά σημαντική, όπως αποδείχθηκε σε σχετική έρευνα, για τους επισκέπτες του και άρα για την μελλοντική του ανάπτυξη. Ταυτόχρονα, είναι στοιχείο της ταυτότητάς του και κομμάτι της ζωντανής ιστορίας του. Επομένως, κρίνεται αναγκαία η προστασία της, η ανάδειξή της και η ενσωμάτωσή της στη σύγχρονη ζωή του οικισμού. Η έρευνα εστιάζει στη σημασία της για τους κατοίκους του οικισμού και αναδεικνύει επιπλέον πλευρά της αξίας της.

Εικόνα 2: Σύγχρονο Κτίριο στο Μέτσοβο
Photo 2: Modern Building in Metsovo

Εικόνα 3: «Κλείσιμο» Ημιυπαίθριου
Χώρου με Αλουμινοκατασκευή
Photo 3: Abolition of Semi-open Space
with Aluminum

4. Μεθοδολογικό Πλαίσιο της Έρευνας

4.1. Γενικά στοιχεία και προσέγγιση

Η παρούσα έρευνα για την αποτίμηση της αξίας της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής του οικισμού του Μετσόβου πραγματοποιήθηκε με την Μέθοδο Υποθετικής Αξιολόγησης (Contingent Valuation Method-CVM). Η συγκεκριμένη μέθοδος στηρίζεται στη συλλογή πληροφοριών από άτομα ή νοικοκυριά της περιοχής επίδρασης του υπό διερεύνηση σχεδίου, με στόχο τον προσδιορισμό της μέγιστης προθυμίας για χρηματική συνεισφορά για την προστασία ενός αγαθού ή τη μέγιστη προθυμία για οικονομική αποζημίωση στην περίπτωση απώλειάς του. Η μέθοδος αυτή εκτιμά με άμεσο τρόπο την οικονομική αξία ενός περιβαλλοντικού αγαθού εξαρτώντας την από τις εκφρασμένες προτιμήσεις των ερωτώμενων και για το λόγο αυτό αναφέρεται, επίσης, και ως Μέθοδος Εξαρτημένης Αξιολόγησης.

Στη χώρα μας, ο κλάδος της περιβαλλοντικής οικονομίας αναπτύσσεται συστηματικά τα τελευταία χρόνια (ενδεικτικά: Βάκρου & Parry, 1997, Σκούρτος & Κοντογιάννη, 1999, Λατινόπουλος & Μάλλιος, 2001, Damigos & Kaliampakos, 2003, Παυλικάκης & Τσιχριντζής, 2004, Μάλλιος, 2005, Ψυχουδάκης κ.ά., 2006, Καλαβρυτινός & Δαμίγος, 2006, Οργαντζή, 2008, Γαραφάς, 2008, Βασιλάκος, 2009, Βουδούρη 2009). Ωστόσο η εφαρμογή τους στην αποτίμηση πολιτιστικών αγαθών είναι εξαιρετικά περιορισμένη, καθώς βρέθηκε μία μόνο συναφής έρευνα, η οποία αφορούσε στην αποτίμηση του Αρχαιολογικού Μουσείου Ηρακλείου και του Μινωικού Ανακτόρου στην Κνωσό της Κρήτης (Apostolakis & Jaffry, 2005).

Στη συγκεκριμένη έρευνα, πληθυσμό – στόχο αποτέλεσαν τα νοικοκυριά που διαμένουν στον οικισμό του Μετσόβου. Ως δείγμα επιλέχθηκε ένα σύνολο 263 μονάδων εκ των 1000 νοικοκυριών του οικισμού, σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία της απογραφής του 2001. Το μέγεθος του δείγματος ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις της συγκεκριμένης έρευνας και στους

κανόνες της στατιστικής επιστήμης και είναι σύμφωνο με τη διεθνή εμπειρία και πρακτική (Javeau, 1996).

Η έρευνα έλαβε χώρα κατά το χρονικό διάστημα 1/6/2009 έως 25/7/2009. Η συμπλήρωση των ερωτηματολογίων έγινε τόσο από τον υπογράφοντα ερευνητή, κατόπιν επιτόπιων συνεντεύξεων, όσο και από τους ίδιους του κατοίκους του οικισμού. Στη πρώτη περίπτωση, η συμπλήρωση γινόταν συγχρόνως από τηλεφωνικές και επιτόπιες προσωπικές συνεντεύξεις, ενώ στη δεύτερη περίπτωση γινόταν «χέρι με χέρι» διανομή των ερωτηματολογίων και οριζόταν ημερομηνία, συνήθως στο τέλος της εβδομάδας, για τη συλλογή τους. Η εναλλακτική μέθοδος συμπλήρωσης των ερωτηματολογίων με τηλεφωνικές συνεντεύξεις, επιλέχθηκε κυρίως για λόγους οικονομίας χρόνου. Το ποσοστό των αρνήσεων συμμετοχής στην τηλεφωνική έρευνα ανήλθε σε 50% και θεωρείται ικανοποιητικό, δεδομένου ότι στη βιβλιογραφία έχουν καταγραφεί και ποσοστά που κυμαίνονται έως και 70% (π.χ. Βουδούρη, 2009, Βασιλάκος, 2009).

4.2. Δομή του ερωτηματολογίου

Το ερωτηματολόγιο προετοιμάστηκε λαμβάνοντας υπόψη τις βασικές αρχές της επιστήμης της κοινωνικής έρευνας, τα αποτελέσματα της διεθνούς ερευνητικής και πρακτικής εμπειρίας στο πεδίο της περιβαλλοντικής οικονομίας και τις ιδιαιτερότητες της συγκεκριμένης περίπτωσης.

Το ερωτηματολόγιο αποτελείται από δυο βασικά μέρη. Στο πρώτο μέρος, διατυπώνονται 10 βασικές ερωτήσεις αναφορικά με το αντικείμενο και το σκοπό της έρευνας και στο δεύτερο μέρος αναπτύσσονται 8 ερωτήσεις δημογραφικού περιεχομένου. Επίσης στην αρχή του ερωτηματολογίου συμπεριλαμβάνεται ένα εισαγωγικό κείμενο που εξετάζει την προθυμία συμμετοχής του ερωτώμενου, περιγράφει το σκοπό και το αντικείμενο της έρευνας, και παραθέτει τα πλήρη στοιχεία του φορέα υλοποίησης και του ερευνητή.

Οι ερωτήσεις ήταν κλειστού τύπου (διχοτομικές και κλίμακας), ημι-ανοιχτού και ανοιχτού. Ενοιολογικά, οι ερωτήσεις του κυρίου μέρους του ερωτηματολογίου κατηγοριοποιούνται σε τρία βασικά μέρη. Στο πρώτο μέρος, οι ερωτήσεις 1 έως 3 έχουν ως στόχο να προσδιορίσουν τις γνώμες και τις απόψεις των κατοίκων του οικισμού του Μετσόβου, γενικά για την ελληνική παραδοσιακή αρχιτεκτονική αλλά και ειδικότερα για το Μέτσοβο, διερευνώντας ταυτόχρονα και τους υφιστάμενους παράγοντες αλλοίωσης της παραδοσιακής φυσιογνωμίας του οικισμού. Στο δεύτερο σέτ, οι ερωτήσεις 4 έως 6 στοχεύουν στην καταγραφή των απόψεων σχετικά με τη συμβολή των ειδικών όρων δόμησης που επιβάλλονται νομοθετικά για το Μέτσοβο, στη προστασία της παραδοσιακής φυσιογνωμίας του χωριού. Επιπλέον, καταγράφονται οι εκτιμήσεις των κατοίκων, σχετικά με το κόστος κατασκευής μιας παραδοσιακής κατοικίας στο Μέτσοβο και η προθυμία χρήσης των παραδοσιακών υλικών στην κατασκευή των κατοικιών, σε περίπτωση άρσης των υφιστάμενων περιοριστικών όρων δόμησης. Για στατιστικούς λόγους καταγράφεται και η χρονολογία κατασκευής της κατοικίας του ερωτώμενου (Ερ. 10).

Το τρίτο και τελευταίο σέτ ερωτήσεων (7 έως 9), αποτελεί το κεντρικό σημείο της έρευνας και αναφέρεται στην προθυμία πληρωμής των κατοίκων του οικισμού του Μετσόβου για τη διατήρηση της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής του. Το υποθετικό σενάριο που διατυπώνεται αφορά στην εθελοντική καταβολή ενός χρηματικού ποσού σε έναν φορέα προστασίας της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής του οικισμού. Ακολούθως, καταγράφονται οι λόγοι που οδηγούν στην πρόθεση ή άρνηση πληρωμής από τον ερωτώμενο.

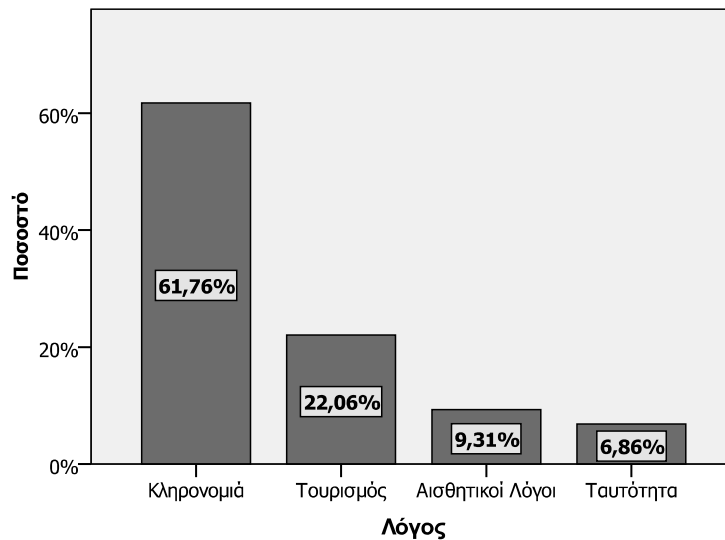
Οι δημογραφικές ερωτήσεις αποτελούν το δεύτερο και τελευταίο μέρος του ερωτηματολογίου και καταγράφουν με τη σειρά, το φύλο, το είδος διαμονής στο Μέτσοβο, τη χρονολογία γέννησης, τα μέλη του νοικοκυριού, το μορφωτικό επίπεδο, καθώς και την επαγγελματική κατάσταση και τις συνολικές ετήσιες οικονομικές απολαβές του νοικοκυριού το περασμένο έτος.

Τα ερωτηματολόγια που συγκεντρώθηκαν, αξιολογήθηκαν ως προς την αξιοπιστία τους και το περιεχόμενό τους και κατόπιν κωδικοποιήθηκαν για την περαιτέρω στατιστική τους επεξεργασία.

5. Αποτελέσματα Έρευνας

5.1. Βασικά αποτελέσματα

Σύμφωνα με τις απαντήσεις που δόθηκαν, οι κάτοικοι του Μετσόβου θεωρούν πως είναι σημαντικό να διατηρηθεί η ελληνική παραδοσιακή αρχιτεκτονική κυρίως για λόγους διατήρησης της πολιτιστικής κληρονομιάς (62%) και δευτερευόντως για τον τουρισμό ή άλλους λόγους (Σχ. 1).

Σχήμα 1. Λόγοι Διατήρησης Ελληνικής Παραδοσιακής Αρχιτεκτονικής
Figure 1. Reasons to Conservation of Greek Vernacular Architecture

Οι ερωτώμενοι της έρευνας κλήθηκαν να βαθμολογήσουν την αλλοίωση που παρουσιάζει ο παραδοσιακός χαρακτήρας του οικισμού του Μετσόβου, εξαιτίας της κίνησης των αυτοκινήτων, της λειτουργίας πολλών καφέ, bar, μαγαζιών κ.λπ., της ανέγερσης νέων κτιρίων που δεν ακολουθούν την τοπική παραδοσιακή αρχιτεκτονική, της χρήσης ασφάλτου και άλλων υλικών αντί πέτρας, στα καλντερίμια και στους δρόμους και της παρουσίας ανόμοιων πινακίδων και ταμπελών, κεραιών tv, μη ξύλινων κάδων απορριμμάτων κ.λπ. Σύμφωνα με τις απόψεις των κατοίκων, οι μεγαλύτερες αλλοιώσεις, οφείλονται εξίσου στις ανόμοιες πινακίδες, ταμπέλες, κ.ο.κ. και στο κτίσιμο των νέων κτιρίων, που δεν μοιάζουν με τα παραδοσιακά, με το τελευταίο να αποτελεί και το οξύτερο πρόβλημα. Μικρότερη αλλοίωση θεωρείται ότι προκαλούν η ασφαλτόστρωση και η κίνηση των αυτοκινήτων και τα πολλά μαγαζιά και bar/café.

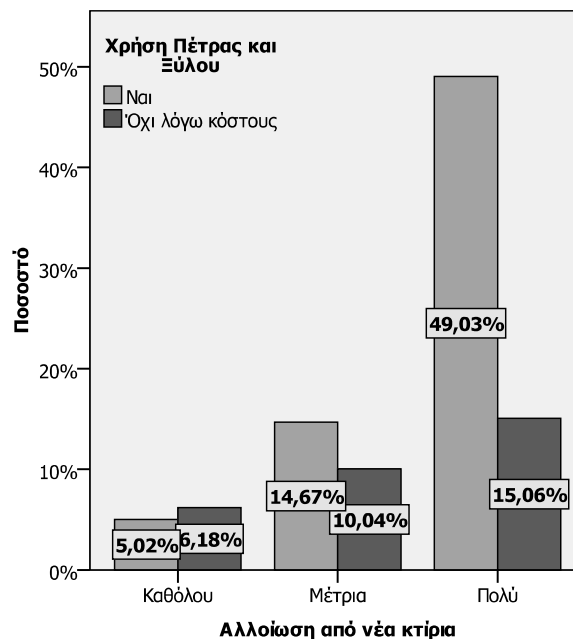
Όσον αφορά συνολικά στην παραδοσιακή φυσιογνωμία του Μετσόβου σήμερα, το 80% περίπου αναγνωρίζει και ταυτόχρονα θεωρεί ότι το Μέτσοβο έχει υπαρκτά στοιχεία αλλοίωσης, τα οποία είναι σε 43,51% ελάχιστα και σε 35,5% πολλά. Περίπου 1 στους 10 κατοίκους θεωρεί ότι έχει χαθεί ο παραδοσιακός χαρακτήρας του οικισμού, ενώ αντίστοιχο ποσοστό πιστεύει ότι το Μέτσοβο διατηρεί πλήρως την παραδοσιακή φυσιογνωμία του.

Ως επί το πλείστον θεωρείται πως το Π.Δ. προστασίας του οικισμού (Ν. 1975) είναι αποτελεσματικό (50%), αλλά σημαντικό είναι και το ποσοστό εκείνων (46%) οι οποίοι θα προτιμούσαν η νομοθεσία να είναι αυστηρότερη, έστω και αν αυτό μεταφράζεται σε επιπλέον κόστος για τους ίδιους.

Σε ποσοστό 90% οι κάτοικοι απάντησαν, ότι το κόστος κατασκευής μιας παραδοσιακής κατοικίας είναι μεγαλύτερο σε σύγκριση με το κόστος μιας αντίστοιχης συμβατικής σε περιοχή εκτός Μετσόβου. Το κόστος αυτό εκτιμάται από την πλειοψηφία των ερωτώμενων ότι είναι πλέον του 50% μιας συμβατικής κατοικίας. Περίπου 1 στους 3 κατοίκους (32%) θεωρεί ότι το επιπλέον κόστος είναι της τάξης του 30%-50%, ενώ 1 στους 5 (19%) απάντησε ότι το επιπλέον κόστος είναι της τάξης του 20%-30%, το οποίο και ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα. Γίνεται αντιληπτό ότι υπάρχει μια τάση υπερεκτίμησης του κόστους κατασκευής της παραδοσιακής κατοικίας στο Μέτσοβο. Αυτό μπορεί να οφείλεται στις παρατηρούμενες αντιδράσεις των κατοίκων, οι οποίοι αναφέρουν έλλειψη κρατικών επιχορηγήσεων, με αποτέλεσμα να επωμίζονται εξολοκλήρου το επιπλέον κόστος, ή ακόμη και την άγνοια των πραγματικών μεγεθών.

Ακολουθώντας, το δείγμα κλήθηκε να εκφράσει την πρόθεση χρήσης των παραδοσιακών υλικών της πέτρας και του ξύλου, υποθέτοντας ότι δεν υπάρχει σχετική υποχρέωση από την νομοθεσία. Το 68% απάντησε ότι θα δεχόταν να κάνει χρήση πέτρας και ξύλου, παρόλη τη σχετική αποδέσμευση από τη νομοθεσία, ενώ ένα ποσοστό 32% τόνισε πως η χρήση της πέτρας και του ξύλου αποτελεί σημαντική δαπάνη την οποία και δεν μπορεί να αναλάβει. Αναφορικά με το λόγο προθυμίας χρήσης παραδοσιακών υλικών, το δείγμα κατανέμεται σχεδόν ισομερώς ανάμεσα σε λόγους αισθητικής και παράδοσης.

Συνδυάζοντας τις απαντήσεις σχετικά με την αλλοίωση που υφίσταται ο οικισμός, εξαιτίας των νέων κτιρίων που δεν μοιάζουν με τα παραδοσιακά και της πρόθεσης των κατοίκων να προχωρήσουν σε χρήση της πέτρας και του ξύλου, προκύπτει η παρακάτω συνδυαστική απεικόνιση (Σχ. 2).

Σχήμα 2. Αλλοίωση από Νέα Κτίρια και Πρόθεση Χρήσης Πέτρας και Ξύλου
Figure 2. Alteration by New Buildings and Intention to Use Stone and Wood

Σε αυτή, το 50% του δείγματος που θα έκανε χρήση της πέτρας και του ξύλου αν δεν το επέβαλε η νομοθεσία, θεωρεί ότι τα προβλήματα αλλοίωσης του παραδοσιακού χαρακτήρα του Μετσόβου οφείλονται κατά πολύ στο κτίσιμο των νέων κτιρίων. Αντίθετα, από τη μερίδα των κατοίκων που θεωρεί ότι τα νέα κτίρια δεν αλλοιώνουν την παράδοση του οικισμού, περισσότεροι είναι εκείνοι οι οποίοι τελικά δε θα χρησιμοποιούσαν τα συγκεκριμένα παραδοσιακά υλικά δόμησης. Επιπρόσθετα, στη μερίδα των κατοίκων που διάλεξαν τη μέση οδό απαντήσεων, εκείνοι που εκφράζουν πρόθεση χρήσης των συγκεκριμένων υλικών είναι

αυξημένοι κατά 5% σε σχέση με εκείνους που έχουν αντίθετοι γνώμη επικαλούμενοι το κόστος.

Με βάση τις απαντήσεις των ερωτώμενων, το 47% είναι πρόθυμο να καταβάλλει εθελοντικά κάποιο χρηματικό ποσό, στον υποθετικό φορέα διατήρησης της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής του Μετσόβου. Αντιθέτως, το 53% των ερωτώμενων αρνήθηκε να συνεισφέρει χρήματα για το σκοπό αυτό. Είναι ωστόσο ενδιαφέρον το γεγονός ότι η πλειοψηφία των αρνήσεων χαρακτηρίζονται ως «αρνήσεις διαμαρτυρίας», καθώς προβάλλουν ως λόγο άρνησης την αρμοδιότητα της Πολιτείας ή του Δήμου στη διαχείριση της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής του οικισμού.

Ως βασικός λόγος προθυμίας πληρωμής προβάλλεται η επιθυμία διαφύλαξης της παράδοσης για τις επόμενες γενιές και, ακολούθως, η πεποίθηση ότι η προστασία και διαφύλαξη της παράδοσης συνδέεται άμεσα με τη προστασία του περιβάλλοντος. Είναι, επίσης, ενδιαφέρον ότι οι δύο κύριοι λόγοι πληρωμής σχετίζονται κυρίως με τις λεγόμενες «αξίες μη χρήσης».

Προκειμένου να διερευνηθούν οι παράμετροι εκείνες που επηρεάζουν την προθυμία πληρωμής του ερωτώμενου χρησιμοποιήθηκε ένα μοντέλο λογιστικής παλινδρόμησης (Logistic Regression) με εξαρτημένη μεταβλητή την προθυμία πληρωμής και ανεξάρτητες μεταβλητές πρόβλεψης (predictor variables) δημογραφικά στοιχεία και αντιλήψεις των ερωτώμενων.

Κατόπιν δοκιμών για τη διερεύνηση των παραγόντων που επιδρούν στην θετική ή αρνητική συνεισφορά του ερωτώμενου εισήχθησαν τελικώς στο λογιστικό μοντέλο παλινδρόμησης οι παρακάτω ανεξάρτητες μεταβλητές:

- Γνώμη διατήρησης ελληνικής παραδοσιακής αρχιτεκτονικής (PRESARCH)
- Γνώμη αρχιτεκτονικής Μετσόβου (METSARCH)
- Γνώμη για οικονομικό όφελος από τη διατήρηση της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής (ECONBEN)
- Εισόδημα (INCOME)
- Ηλικία Κατοικίας (H_AGE)
- Επαγγελματική κατάσταση (OCCUP)
- Εκπαιδευτικό επίπεδο (EDUC)

Πίνακας 1. Στατιστικά Στοιχεία Μοντέλου Λογιστικής Παλινδρόμησης
Table 1. Statistics of Binary Logistic Regression Model

Μεταβλητή	B	Sig.	Exp(B)
PRESARCH	1,818	0,026	6,162
METSARCH	0,358	0,051	1,430
ECONBEN	1,278	0,019	3,589
INCOME	0,125	0,056	1,133
H_AGE	-0,171	0,108	0,843
OCCUP	-0,327	0,070	0,721
EDUC	-0,284	0,183	0,752
Constant	-2,716	0,037	0,066
-2LL	280,702		
Pseudo R ²	18,8		

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα (Πίν. 1), η πρώτη κατά σειρά σημαντικότητας παράμετρος που καθορίζει τη θετική στάση του ερωτώμενου απέναντι στο ενδεχόμενο πληρωμής σε υποθετικό φορέα, είναι η γνώμη που έχει για την διατήρηση της ελληνικής παραδοσιακής αρχιτεκτονικής. Πρακτικά, αυτό σημαίνει πως η προθυμία πληρωμής ενός ερωτώμενου που έχει θετική στάση στη διατήρηση της ελληνικής παραδοσιακής αρχιτεκτονικής αυξάνει κατά 6,2 φορές περίπου σε σύγκριση με κάποιον ερωτώμενο που δεν

ενδιαφέρεται για τη διατήρηση της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής. Θετικά επηρεάζουν, επίσης, την προθυμία πληρωμής η άποψη για την αρχιτεκτονική του Μετσόβου, το οικονομικό όφελος που ενδέχεται να προκύψει από τη διατήρηση της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής του Μετσόβου και το εισόδημα. Αντιθέτως, λιγότερο υποστηρικτικοί στη χρηματοδότηση του φορέα είναι όσοι διαθέτουν κατοικίες μεγάλης ηλικίας, όσοι έχουν υψηλότερο επίπεδο μόρφωσης και όσοι δήλωσαν ότι εργάζονται, στοιχείο που σχετίζεται και με το διαθέσιμο εισόδημα.

5.2. Εκτίμηση του ύψους της χρηματικής συνεισφοράς

Η εκτίμηση του ποσού της εθελοντικής συνεισφοράς στο φορέα πραγματοποιήθηκε με απλή, μη-παραμετρική και παραμετρική στατιστική επεξεργασία. Στο σύνολο των απαντήσεων, υπήρξαν ορισμένες περιπτώσεις στις οποίες δηλώθηκαν υπερβολικά ποσά σε σχέση με το εισόδημα του ερωτώμενου. Αυτές οι περιπτώσεις εξαιρέθηκαν από την στατιστική ανάλυση έτσι ώστε το αποτέλεσμα να ανταποκρίνεται περισσότερο στην πραγματικότητα και να είναι πιο συντηρητικό.

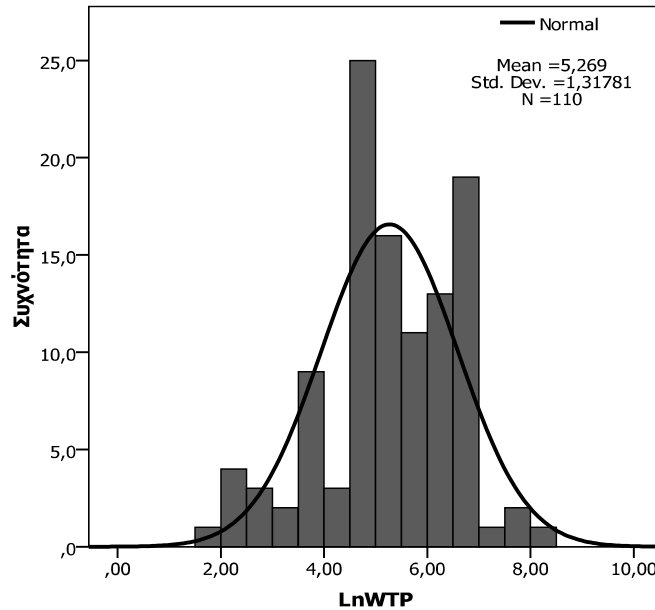
5.2.1. Απλή στατιστική επεξεργασία

Η απλή στατιστική επεξεργασία των τιμών WTP που προκύπτουν από την εφαρμογή της μεθόδου της Υποθετικής Αξιολόγησης στηρίζεται στην παραδοχή ότι η μεταβλητή WTP ακολουθεί την κανονική κατανομή. Από την ανάλυση των απαντήσεων προέκυψε ότι τα νοικοκυριά που προτίθενται να συνεισφέρουν οικονομικά στο φορέα διατήρησης της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής του οικισμού, διαθέτουν κατά μέσο όρο περίπου 400 € (διάμεσος 200 €) ετησίως.

Ακολούθως, διερευνήθηκε η μέση χρηματική συνεισφορά συναρτήσει συγκεκριμένων χαρακτηριστικών των ερωτώμενων. Όπως αποδείχτηκε, το ποσό που διατίθεται εξαρτάται από την κατηγορία εισοδήματος στην οποία ανήκει ο ερωτώμενος. Οι ερωτώμενοι που έχουν υψηλότερα εισοδήματα προσέφεραν κατά κανόνα και μεγαλύτερα ποσά. Επίσης, αποδείχθηκε από τους σχετικούς στατιστικούς ελέγχους ότι οι κάτοικοι που θεωρούν ότι ο νόμος προστασίας του οικισμού (1975) θα έπρεπε να είναι πιο αποτελεσματικός καταβάλλουν περισσότερα χρήματα κατά μέσο όρο. Τέλος, προέκυψε το συμπέρασμα ότι τα μεγαλύτερα ποσά, κατά μέσο όρο, προτίθενται να καταβάλλουν οι κάτοικοι που θεωρούν ότι η παραδοσιακή φυσιογνωμία του Μετσόβου σήμερα διατηρείται πλήρως.

5.2.2. Μη παραμετρική στατιστική επεξεργασία

Η κανονικότητα των δεδομένων αποτελεί ένα βασικό προαπαιτούμενο για την εξαγωγή ορθών αποτελεσμάτων με χρήση της απλής στατιστικής επεξεργασίας. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, ωστόσο, οι στατιστικοί έλεγχοι που πραγματοποιήθηκαν με διάφορα κριτήρια (π.χ. Kolmogorov-Smirnov, Lillefors και Shariro-Whilk) έδειξαν ότι η αρχή της κανονικότητας παραβιάζεται. Για την αντιμετώπιση του προβλήματος παραβίασης της κανονικότητας, πραγματοποιήθηκε ο προσδιορισμός του ύψους της χρηματικής συνεισφοράς (WTP), με μη-παραμετρική στατιστική επεξεργασία, χρησιμοποιώντας τη προσέγγιση του μετασχηματισμού των δεδομένων με μαθηματική συνάρτηση. Κατόπιν ελέγχων, επιλέχθηκε να εφαρμοστεί μετατροπή των τιμών WTP σε λογαριθμικές ($\ln WTP$), καθώς τα δεδομένα WTP προσεγγίζουν καλύτερα την λογαριθμοκανονική κατανομή (Σχ. 3).

Σχήμα 3. Ιστόγραμμα Συχνοτήτων LnWTP
Figure 3. Frequency Histogram LnWTP

Στη βάση των λογαριθμικών τιμών της χρηματικής συνεισφοράς (LnWTP) η μέση τιμή εκτιμήθηκε σε 5,27, από την οποία προκύπτει ότι το ύψος της μέσης χρηματικής συνεισφοράς ανέρχεται σε 194,4 € ανά νοικοκυριό. Το αποτέλεσμα αυτό επιβεβαιώνει ότι η μη-παραμετρική προσέγγιση παρέχει γενικά πιο συντηρητικές εκτιμήσεις από την απλή στατιστική επεξεργασία.

5.2.3. Παραμετρική Στατιστική Επεξεργασία

Η παραμετρική στατιστική επεξεργασία αποσκοπεί στην ερμηνεία του ποσού που προτίθενται να καταβάλουν τα νοικοκυριά του Μετσόβου για τη διατήρηση της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής του οικισμού, στη βάση ορισμένων ερμηνευτικών μεταβλητών. Το οικονομετρικό μοντέλο το οποίο χρησιμοποιήθηκε για να προσδιορίσει τη συνάρτηση της προθυμίας για πληρωμή των συμμετεχόντων, ήταν της γενικής μορφής:

$$WTP = f(x_i, \beta, \sigma, \varepsilon_i)$$

όπου: WTP_i είναι το διατιθέμενο ποσό πληρωμής
 x_i είναι το διάνυσμα των επιλεγόμενων ανεξάρτητων μεταβλητών του κάθε ερωτώμενου i ξεχωριστά,
 β είναι ο προσδιοριζόμενος συντελεστής των αντίστοιχων ανεξάρτητων μεταβλητών,
 σ είναι η παράμετρος διασποράς,
 ε_i είναι ο διαταρακτικός όρος, που ακολουθεί κανονική κατανομή με μέση τιμή 0.

Στην έρευνα που πραγματοποιήθηκε θεωρήθηκε ότι η τιμή WTP των συμμετεχόντων σχετικά με την ίδρυση του φορέα, επηρεάζεται από διάφορους κοινωνικό-οικονομικούς συντελεστές και αντιλήψεις αναφορικά με την παραδοσιακή αρχιτεκτονική του οικισμού.

Από το σύνολο των δοκιμών που πραγματοποιήθηκαν, προέκυψε ένα ημι-λογαριθμικό οικονομετρικά μοντέλο, το οποίο έδωσε τα βέλτιστα αποτελέσματα από στατιστικής πλευράς (Πίν. 2).

Ως εξαρτημένη μεταβλητή χρησιμοποιήθηκε η παράμετρος LnWTP ενώ οι ανεξάρτητες μεταβλητές που τελικά χρησιμοποιήθηκαν είναι οι ακόλουθες:

- Ηλικία (AGE)
- Ηλικία Κατοικίας (H_AGE)
- Γνώμη Αρχιτεκτονικής του Οικισμού (METSARCH)
- Μορφωτικό Επίπεδο (EDUC)
- Οικονομική Κατάσταση (INCOME)

Πίνακας 2. Στατιστικά Στοιχεία Μοντέλου Γραμμικής Παλινδρόμησης
Table 2. Statistics of Linear Regression Model

Μεταβλητή	B	Sig.
AGE	0,318	0,005
H_AGE	-0,210	0,027
METSARCH	0,298	0,077
EDUC	0,171	0,321
INCOME	0,068	0,005
Constant	3,330	0,000
R ²	16,9	

Όλες οι ανεξάρτητες μεταβλητές είχαν το αναμενόμενο πρόσημο. Πιο συγκεκριμένα, φαίνεται ότι το ποσό της συνεισφοράς στο φορέα είναι μεγαλύτερο για ερωτώμενους υψηλότερου εισοδήματος και μορφωτικού επιπέδου και μεγαλύτερης ηλικίας. Επίσης, περισσότερα χρήματα δίνουν όσοι πιστεύουν ότι το Μέτσοβο είναι ένας παραδοσιακός οικισμός θέλοντας προφανώς να διατηρήσουν το χαρακτήρα του. Τέλος, όσοι διαμένουν σε κατοικίες μεγάλης ηλικίας προτίθενται να συνεισφέρουν κατά βάση λιγότερα χρήματα. Το στοιχείο αυτό συνδέεται, κατά πάσα πιθανότητα, με το γεγονός ότι αναγκάζονται να διαθέσουν ήδη αρκετά χρήματα για τη συντήρηση της παλιάς κατοικίας τους.

Χρησιμοποιώντας τις μέσες τιμές των ανεξάρτητων μεταβλητών στην εξίσωση του ημιλογαριθμικού μοντέλου υπολογίζεται ότι η μέση τιμή της εξαρτημένης μεταβλητής lnWTP είναι 5,12, από την οποία υπολογίζεται ότι η μέση χρηματική συνεισφορά ανά νοικοκυριό ανέρχεται σε 167,34 €ανά έτος.

5.3. Αθροιστική οικονομική αξία

Για τον υπολογισμό της αθροιστικής οικονομικής αξίας, πολλαπλασιάζεται ο αριθμός των νοικοκυριών που είναι διατεθειμένα να συνεισφέρουν στον υποθετικό φορέα διαχείρισης της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής, με τις αντίστοιχες τιμές των αποτελεσμάτων από τις στατιστικές προσεγγίσεις.

Ο αριθμός των νοικοκυριών στον οικισμό του Μετσόβου, σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία της ΕΣΥΕ (2001) ανέρχονται σε 1000 περίπου, από τα οποία το 47,3%, ήτοι 473, είναι διατεθειμένα να συνεισφέρουν στο φορέα διαχείρισης της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής. Συνεπώς, με βάση τον συγκεκριμένο αριθμό θετικών παρατηρήσεων, διαρθρώνονται τα αντίστοιχα ποσά στον παρακάτω πίνακα, για κάθε στατιστική προσέγγιση, σε ετήσια βάση.

Πίνακας 3. Ετήσια Αθροιστική Αξία
Table 3. Annual Aggregate Value

Μέθοδος Επεξεργασίας	Συνολική Ετήσια αξία σε € (με βάση τη μέση τιμή)	Συνολική Ετήσια αξία σε € (με βάση τη διάμεσο)
Απλή στατιστική ανάλυση	188.348	94.600
Μη παραμετρική ανάλυση	91.762	94.742
Παραμετρική ανάλυση	78.991	-

Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω αποτελέσματα η ετήσια δυνητική οικονομική αξία, όπως εκφράστηκε από τα νοικοκυριά του οικισμού του Μετσόβου, κυμαίνεται μεταξύ 80.000 € και 190.000 €, περίπου.

Δεδομένου ωστόσο ότι η εκτίμηση της συνολικής οικονομική αξίας με βάση την απλή στατιστική επεξεργασία οδηγεί σε υπερεκτιμήσεις λόγω απουσίας κανονικότητας, θεωρείται ως πιο συντηρητική εκτίμηση σε περίπτωση αξιοποίησης των αποτελεσμάτων της έρευνας σε σχετικές αναλύσεις κόστους-οφέλους η τιμή των 90.000 € περίπου.

5. Συμπεράσματα - Συζήτηση

Τα αποτελέσματα της έρευνας αναδεικνύουν, με αρχές της οικονομικής θεωρίας, ότι η παραδοσιακή αρχιτεκτονική ενέχει μια λανθάνουσα οικονομική αξία. Η αξία αυτή, αν και μικρότερη από την εγγενή αξία της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής ως αγαθού, μπορεί να συνεισφέρει σε μεγάλο βαθμό στην προστασία και την περαιτέρω ανάδειξή της.

Από την έρευνα που πραγματοποιήθηκε στα νοικοκυριά του Μετσόβου αποδείχτηκε ότι ένα σημαντικό ποσοστό της τάξης του 47% είναι πρόθυμο να συνεισφέρει χρηματικά για τη διατήρηση της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής του οικισμού. Ακόμη και τα νοικοκυριά που αρνήθηκαν να προσφέρουν χρήματα για το σκοπό αυτό αναγνώρισαν τη σημασία διατήρησης της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής και προέβαλαν λόγους άρνησης που χαρακτηρίζονται κυρίως ως «αρνήσεις διαμαρτυρίας». Η μέση ετήσια προθυμία πληρωμής (WTP) των νοικοκυριών ανέρχεται σε 200€ περίπου και η συνολική αξία της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής σε 90.000€. Τα ποσά θα ήταν αρκετά υψηλότερα αν πολλές από τις αρνήσεις πληρωμής δεν είχαν τη βάση τους στη γενικότερη δυσπιστία που υπάρχει σε αρκετούς πολίτες στον κρατικό μηχανισμό και τις δομές του, κάτι που δρα ανασταλτικά σε κάποιον έτσι ώστε να συνεισφέρει χρήματα για κάποιο σκοπό ο οποίος θεωρεί τελικά ότι δεν θα υλοποιηθεί.

Σε κάθε περίπτωση, τα αποτελέσματα της έρευνας αναδεικνύουν ένα σημαντικό ενδιαφέρον των κατοίκων για διατήρηση της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής του Μετσόβου, γεγονός που αποτελεί ένα μήνυμα για περαιτέρω κινητοποίηση της τοπικής κοινωνίας. Η σύγχρονη ορεινή κοινωνία, μοιάζει να ακροβατεί, συχνά, μεταξύ διαφορετικών και αντικρουόμενων χωρικών προσεγγίσεων. Οι σύγχρονες ανάγκες, όχι πάντα πραγματικές, αναζητούν διέξοδο στο κτισμένο περιβάλλον, το οποίο ήδη αρκετά άκαμπτα δομημένο εμφανίζει παθογένειες. Η παραδοσιακή αρχιτεκτονική του οικισμού αποτελεί πόλο τουριστικής έλξης και εν δυνάμει πόλο ανάπτυξης. Επιπλέον, αποτελεί ένα σημαντικό πολιτιστικό κεφάλαιο με ιστορική, αισθητική και εκπαιδευτική αξία. Για αυτούς τους λόγους, παρόλο το επιπλέον κόστος διατήρησης της αρχιτεκτονικής φυσιογνωμίας τόσο για τους κατοίκους όσο και τις τοπικές αρχές, είναι σημαντικό να ενταθούν οι προσπάθειες στην κατεύθυνση αυτή.

Η έρευνα αυτή μαζί με άλλες μελλοντικές προσπάθειες μπορούν να αποτελέσουν ισχυρά εργαλεία στα χέρια των τοπικών και περιφερειακών αρχών για τη χάραξη μιας πιο ορθολογικής πολιτικής για την προστασία της παραδοσιακής κληρονομιάς και τη διεκδίκηση χρηματοδοτήσεων για τον εν λόγω σκοπό.

Βιβλιογραφία

- Apostolakis A. and Jaffry S., "A Choice Modeling Application for Greek Heritage Attractions," *Journal of Travel Research*, Vol. 43, , 309-318, 2005.
- Coller, M. and Harrison, G.H., "On the Use of the Contingent Valuation Method to Estimate Environmental Costs", In: *Advances in Accounting*. Reckers, P.M.J. (ed.), Greenwich, CT: JAP Press, volume 13, 1995.

- Cropper, M.L. and Oates, W.E., “Environmental Economics: A survey”, *Journal of Economic Literature*, Vol. XXX, p. 675-740, 1992.
- Damigos, D. and Kaliampakos, D., “Assessing the Benefits of Reclaiming Urban Quarries: a CVM Analysis”, *Landscape and Urban Planning*, Vol. 64, Issue 4, p. 249- 258, 2003.
- Field, B.C., “Environmental Economics: An introduction”, McGraw-Hill International Editions, Sinapore, 1994.
- Kaminski, J., McLoughlin, J., & Sodagar, B., “Economic methods for valuing European cultural heritage sites” (1994–2006). In J. McLoughlin, J. Kaminski, & B. Sodagar (Eds.), *Perspectives on impact, technology and strategic management*, Vol. 1 (pp. 98–121). Budapest: EPOCH, 2007.
- Mazzanti, M., “Cultural heritage as multi-dimensional, multi-value and multi- attribute economic good: toward a new framework for economic analysis and valuation”, *Journal of Socio-Economics*, 31, 529–558, 2002.
- Navrud, S., & Ready, R. C. (Eds.), “Valuing cultural heritage: Applying environmental valuation techniques to historic buildings, monuments and artifacts”, Cheltenham, UK: Edward Elgar, 2002.
- Noonan, D., “Contingent valuation and cultural resources: a meta-analytic review of the literature”, *Journal of Cultural Economics*, 27, 159–176, 2003.
- Tietenberg, T., “Environmental and Natural Resource Economics”, 3rd Ed. HarperCollins Publishers Inc., New York, 1992.
- Turner, R.K., Pearce, D. and Bateman I., “Environmental Economics: An Elementary Introduction”. Harvester Wheatsheaf, Hertfordshire, U.K, 1994.
- Venkatachalam, L., “The contingent valuation method: a review”, *Environmental Impact Assessment Review*, 24(1), 89–124, 2004.
- Javeau, C., “Η έρευνα με ερωτηματολόγιο: Το εγχειρίδιο του καλού ερευνητή”, Τυπωθήτω - Γ. Δαρδάνος, Αθήνα, 1996.
- Βάκρου, Α., και Parry, W.H., “Οικονομική αξιολόγηση της αναψυχής στον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου – Προτάσεις διαχείρισής του”. 5ο Συνέδριο Περιβαλλοντικής επιστήμης και Τεχνολογίας, Μόλυβος Λέσβου, σελ. 54-62, 1997.
- Βασιλάκος, Α., “Οικονομική Αποτίμηση της Θαλάσσιας Ρύπανσης με Εφαρμογή της Μεθόδου Υποθετικής Αξιολόγησης σε Ηπειρωτική Χώρα”, Διπλωματική Εργασία, Τμήμα Ναυπηγών Μηχανολόγων Μηχανικών, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, Αθήνα, 2009.
- Βουδούρη, Χ., “Οικονομική Αποτίμηση της Θαλάσσιας Ρύπανσης με Εφαρμογή της Μεθόδου Υποθετικής Αξιολόγησης σε Παραθαλάσσια Περιοχή”, Διπλωματική Εργασία, Τμήμα Ναυπηγών Μηχανολόγων Μηχανικών, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, Αθήνα, 2009.
- Γαραφάς, Α., “Πόσο Πληρώνουμε για Ένα Καλύτερο Περιβάλλον: Διερεύνηση της Πρόθεσης των Μετακινούμενων με τη Μέθοδο της Δεδηλωμένης Προτίμησης”, Διπλωματική Εργασία, Σχολή Αγρονόμων και Τοπογράφων Μηχανικών, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, Αθήνα, 2008.
- Γιαννακοπούλου, Σ., “Παραδοσιακή Αρχιτεκτονική και Ορεινή Ανάπτυξη”, Σημειώσεις ΔΠΜΣ ΕΜΠ: «Περιβάλλον και Ανάπτυξη Ορεινών Περιοχών», Μέτσοβο, 2008.
- Δαμίγος, Δ., “Ανάπτυξη Διαδραστικού Εργαλείου για την Οικονομική Αποτίμηση του Περιβάλλοντος”, ΠΥΘΑΓΟΡΑΣ: Συνέδριο για την Επιστημονική Έρευνα στο ΕΜΠ, 5-8 Ιουλίου 2007, Λέσβος, 2007.
- Καλαβρυτινός, Ν., Δαμίγος Δ., “Η Οικονομική Αξία των Αστικών Χώρων Πρασίνου στο Λεκανοπέδιο Αττικής”, *Τεχν. Χρον. Επιστ. Έκδ. ΤΕΕ*, II, τεύχ. 1-2, σελ. 7-21, Αθήνα, 2006.

- Καλιαμπάκος, Δ. και Δαμίγος, Δ., “Περιβαλλοντική Οικονομία”, Σημειώσεις μαθήματος, ΔΠΜΣ ΕΜΠ: «Περιβάλλον και Ανάπτυξη Ορεινών Περιοχών», Μέτσοβο, 2008.
- Λατινόπουλος, Π. και Μάλλιος, Ζ., “Οικονομική Αποτίμηση του Αρδευτικού Νερού με τη Μέθοδο της Εξαρτημένης Αξιολόγησης”, ΥΔΡΟΤΕΧΝΙΚΑ, 11, σ. 3 – 18, 2001.
- Μάλλιος, Ζ., “Αποτίμηση της Αξίας του Αρδευτικού Νερού με τη Μέθοδο της Εξαρτημένης Αξιολόγησης”, Διδακτορική διατριβή, Τμήμα Πολιτικών Μηχανικών, Πολυτεχνική Σχολή, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη, 2005.
- Οργαντζή, Μ., “Διερεύνηση της Διάθεσης για Πληρωμή με Στόχο την Αναβάθμιση της Ποιότητας του Θαλάσσιου Περιβάλλοντος Παράκτιας Περιοχής στη Χαλκιδική”, Μεταπτυχιακή Διατριβή, ΠΜΣ: «Προστασία Περιβάλλοντος και Βιώσιμη Ανάπτυξη», Τμήμα Πολιτικών Μηχανικών, Πολυτεχνική Σχολή, Α.Π.Θ., Θεσσαλονίκη, 2008.
- Παυλικάκης, Γ.Ε. και Τσιχριντζής, Β., “Αποτίμηση της Αξίας των Περιβαλλοντικών Αγαθών στο Εθνικό Πάρκο Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης με της Μεθόδου Εξαρτημένης Εκτίμησης”, Τμήμα Μηχανικών Περιβάλλοντος, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, Ξάνθη, 2004.
- Σκούρτος, Μ. και Κοντογιάννη, Α., “Μη Αγοραία Αποτίμηση Οικοσυστημικών λειτουργιών”. Ζ’ Συνέδριο Μελετών Οικονομικής Πολιτικής, Περιβάλλον και Μικρο-Οικονομική Πολιτική, Ρέθυμνο, σ. 1-18, 1999.
- Στεφάνου, Ι., Η Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη της Ηπείρου: “Η Φυσιογνωμία ενός Παραδοσιακού Οικισμού Κύριο Στοιχείο της Πολιτιστικής Κληρονομιάς του”, Πρακτικά 4^{ου} Διεπιστημονικού Συνεδρίου του ΕΜΠ στο ΜΕ.Κ.Δ.Ε., Τόμος Β’, Εισαγωγή/Επιμέλεια: Δ. Ρόκος, Εκδόσεις: Α.Α. Λιβάνη, Αθήνα 2007, σ. 58, 2004.
- Χαρίσης, Β., “Μέτσοβο”, Στο: “Ελληνική Παραδοσιακή Αρχιτεκτονική. Θεσσαλία – Ήπειρος”, Φιλιππίδης, Δ. (επιμ.), Εκδόσεις: Μέλισσα, Αθήνα, 1995.
- Ψυχουδάκης, Α., Ράγκος, Α., Θεοδωρίδης Α. και Χριστοφή, Α., “Οικονομική Αξιολόγηση του Φράγματος Περιοχής Σημάντρων – Πορταριάς Νομού Χαλκιδικής”, ΥΔΡΟΤΕΧΝΙΚΑ, 16, σ. 107 – 116, 2006.

Estimating the Willingness to Pay of Metsovo Residents for the Conservation of its Vernacular Architecture

K. Tolidis, Environmental Engineer, MSc, PhD Candidate A.U.TH.

St. Giannakopoulou, Architect, MSc, PhD Candidate N.T.U.A.

D. Damigos, Assistant Professor, N.T.U.A.

Abstract

This study presents the results of field research conducted at the households of Metsovo, one of the most important mountain settlements of Greece. The main objective is to highlight the distinct role of the settlement's traditional architecture, as a cultural good, at the existing pattern of development in the region. More specifically, the aim of the study is to evaluate the economic value of settlement's traditional architecture, using the environmental economics theoretical background and analytical techniques.

For the above purpose, the Contingent Valuation Method (CVM) is applied. The method is based on the construction of a hypothetical market, in order to measure respondents' willingness to pay or to accept compensation (Willingness To Pay - WTP or Willingness To Accept - WTA) for changes in the quality and / or quantity of non-tradable goods and services using appropriately structured questionnaires.

In this particular case, the CVM analysis involved a hypothetical scenario of founding an institution for the protection of the vernacular architecture of Metsovo. Respondents were asked if they were willing to pay an annual voluntary contribution to the institution for supporting its purpose. The survey involved a random sample of 263 residents of Metsovo. The campaign took place in June and July 2009 and the response rate was about 50%.

The results of the study show that vernacular architecture holds a significant economic value, which is reflected to the voluntary payment of Metsovo households. Using parametric and non-parametric models the annual voluntary contribution was estimated at 90,000 €. Finally, the paper concludes with some interesting remarks concerning the general characteristics and the importance of vernacular architecture preservation.